

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

СЕВЕРИНОВА Марина Юрїївна

УДК 78.03 (477) + 008 (477)

ХУДОЖНЬО-СВИТОГЛЯДНІ ТРАДИЦІЇ У ТВОРЧОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ
80-90-х РОКІВ ХХ СТ.

17.00.01 – теорія і історія культури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата мистецтвознавства

Київ - 2002

00762198 (X)

Дисертацію є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті культури і мистецтв,
Міністерство культури і мистецтв України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ОЛЕКСЮК Ольга Миколаївна,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
завідувач кафедри теорії музики та
музичного виховання.

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
КИЯНОВСЬКА Любов Олександрівна,
Львівська державна музична академія
ім. М.В. Лисенка,
завідувач кафедри історії музики;

кандидат філософських наук, доцент
ГУМЕНЮК Тетяна Костянтинівна,
Національна музична академія України
ім. П.І. Чайковського,
кафедра теорії і історії культури.

Провідна установа: Одеська державна консерваторія ім. А.В. Нежданової,
кафедра історії музики та музичної етнографії.

Захист відбудеться "17" листопада 2002 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д 26.807.02 у Київському національному
університеті культури і мистецтв (01133, м. Київ, вул. Щорса, 36, ауд. 209).
З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці
Київського національного університету культури і мистецтв (01133,
м. Київ, вул. Щорса, 36).

Автореферат розісланий "13" листопада 2002 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Загуменна В. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Процеси відновлення і перебудови суспільства в Україні у 80-90-х роках ХХ сторіччя дозволили зняти політичні й ідеологічні заборони на певні напрямки в мистецтві. Змістовною домінантою мистецтва стало переосмислення старих і пошук нових суспільних ідеалів й інших базисних життєвих цінностей. Зміна концептуальних орієнтирів і парадигм дозволила вийти на рівень комплексних, інтегративних, суміжних досліджень, що передбачають залучення різноманітних дисциплін, зокрема: філософія, естетика, культурологія, психологія мистецтва, психологія художньої творчості, музикознавство. У перехідний період, до якого належать останні роки ХХ сторіччя, актуалізується необхідність звернутися до класичних, засадничих питань теорії та історії культури.

На зламі тисячоліть, коли відбувається зіткнення “старих” і “нових” світоглядних підходів, особливості історико-культурного розвитку пов’язані з переглядом ролі спадкоємності, наслідування у творчості. У цей час посилюється інтерес до місця та ролі традицій у художньому світогляді, як до явища опорного та конструктивного.

В українському музикознавстві завжди приділялась належна увага питанням дослідження художньо-світоглядної сфери і традицій як у творчості окремого композитора, так і в житті народу, нації, суспільства в усі історико-культурні епохи. Помічено, що зміна традицій у художньому світогляді відбувається в межах дуже короткого часу, коли оновлюється і дійсність, і духовний світ художника. У творчих “лабораторіях” сучасних композиторів України здійснюються експерименти в галузі стилю, жанру, музичної мови, формоутворення, звуку і, насамперед, у галузі смислоутворення в еволюційно-синергетичному потоці саморозвитку культури. Однак перед митцями, композиторами постають завдання не тільки відновлення, але і збереження культурних надбань, накопичених упродовж історії.

Особливої значущості обрана тема набуває саме у вітчизняній науці, що обумовлено, насамперед, першочерговою потребою відродження національних засад у художньо-світоглядних традиціях, а також існуючою проблемою повернення здобутків трагічно обірваного українського музичного авангарду. Адже відомо, що для художньо-культурного мислення ХХ століття європейський авангард вже став класикою.

Отже, тема дослідження концентрує в собі найважливіші історико-культурні та художньо-естетичні питання, вирішення яких пов’язане не лише із сучасністю, але й, до певної міри, спрямоване в майбутнє.

Теоретичні засади дослідження. Проаналізовані наукові джерела дають уявлення про сучасний стан розробленості проблеми в цілому та окремих її аспектів. Поняття “світогляду” та “традицій” з’ясовуються у працях вітчизняних філософів (Є. Бистрицького, В. Іванова, В. Козловського, П. Копніна, С. Кримського, Л. Левчук, В. Малахова, М. Поповича, В. Табачковського, В. Шинкарука), а також категорій “естетичного” та “художнього” (в роботах А. Азархіна, Ю. Афанасьєва, С. Божиківки,

А. Канарського, Ю. Легенького, В. Мазепи, О. Олексюк). Загально-теоретичні аспекти процесу творчості обґрунтовуються в роботах відомих російських вчених (М. Бахтіна, П. Гайденко, М. Кагана, О. Лосєва, В. Налімова, О. Пелипенка). В контексті художнього світогляду, на базі загальних праць з історії філософії, висвітлюються поняття “філософії серця” Г. Сковороди, “інтенціональності” Е. Гуссерля, “філософії Буття” М. Гайдегера, розглядається роль культурно-історичної спадщини у світогляді в концепції І. Гердера та традиції як діалогу в концепції Г. Гадамера, концепція “три з традицією” Й. Гейзінги.

У зв'язку зі зверненням у дисертаційному дослідженні до феноменів міфу та символу, використовується ряд джерел філософсько-культурологічного напрямку, до яких належать праці С. Мелетинського, М. Стеблін-Каменського, М. Еліаде, структуралістичні теорії походження та існування міфу Р. Барта, К. Леві-Строса, Ю. Лотмана, О. Потебні. Особливою теоретичного значення у даному ракурсі набувають дослідження О. Лосєва, який розглядає міф як універсальну якість культури, як міф особистості; концепція Я. Голосовкера, де міф постає образно вираженою ідеєю. До числа сучасних українських і російських культурологічних та мистецтвознавчих досліджень, які визначають головне призначення міфу у можливості надавати цілісність і сенс людському існуванню, належать праці В. Апрелевої, О. Ванюшиної, О. Забужко, Ю. Захарова, І. Зубавіної, О. Косарєва, Б. Мосалева, О. Найдена, Ю. Шрейдера.

Осмилення ключових для дисертації питань міститься в естетико-культурологічних та філософських дослідженнях теоретиків, які розробляють поняття стилю (Т. Адорно, Ю. Борєв, М. Каган, Д. Лихачов, О. Устюгова) та звертаються до феноменів модернізму і постмодернізму (С. Аверінцев, Ж. Дерріда, В. Куріцин, Т. Ледєнєва, Ж.-Ф. Ліотар, Ю. Лотман, А. Тойнбі, М. Фуко).

Місце і роль мистецьких, зокрема національних, традицій в системі художньо-світоглядних принципів композиторів досліджується у працях українських музикознавців. Розглядаючи традиції у контексті етномистецтвознавчої спрямованості, І. Ляшенко відзначає “безперервність і довготривалість” національних традицій мистецтва, “цілісність пізнання” національної самобутності сприйняття митця у контексті традицій. С. Грица, А. Іваницький характеризують значення українського фольклору у становленні та функціонуванні традицій. І. Юдкін акцентує увагу на взаємозв'язку традицій в культурі, трактуючи його як “взаємоінтерпретацію”, як діалог культур. О. Зінкевич підкреслює аспекти творчого оновлення традицій в жанрі симфонії. Осмилення питань в галузі взаємозв'язку традицій та новацій всебічно досліджується російськими мистецтвознавцями, зокрема М. Неклюдовою та Н. Шахназаровою.

Закономірності взаємозв'язку музики з іншими видами мистецтва, їх впливу на духовне життя України висвітлюються в працях Н. Герасимової-Персидської, М. Гордійчука, Б. Деменка, О. Ільченка, Л. Кияновської,

О. Козаренка, І. Котляревського, О. Котляревської, І. Ляшенка, О. Самоїленко, М. Черкашиної.

Вивченню стилевих процесів в музиці присвячені дослідження зарубіжних теоретиків Г. Адлера, М. Михайлова, С. Скребкова, Д. Сарабьянова, В. Холопової, О. Царьової, Т. Чередниченко, а також праці українських музикознавців: Н. Горюхіної, О. Катрич, Л. Кияновської, І. Коханик, І. Ляшенка, С. Тишка, С. Шипа.

Важливе коло питань пов'язаних з проблемами феномену музичної інтонації окреслюється в працях вітчизняних музикознавців О. Зінкевич, В. Москаленка, О. Маркової та російських мистецтвознавців І. Земцовського, В. Медушевського, А. Сохора.

У вирішенні проблеми межі сторіч, доби модернізму та постмодернізму, теоретичною базою роботи стали музикознавчі праці С. Балакірової, Т. Мартинюк, Т. Постоловської та ряд досліджень, що носять суміжний естетико-мистецтвознавчий та естетико-культурологічний характер - Т. Гуменюк, Т. Гундорової, О. Долгополової, Н. Корнієнко, С. Павличко.

Таким чином, розгляд наукової літератури з досліджуваної проблеми засвідчує необхідність узагальнення теоретичної бази та методологічних засад потрібних для аналізу художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана в контексті загальної концепції розвитку Київського національного університету культури і мистецтв згідно з планом удосконалення фахової підготовки спеціалістів у галузі теорії і історії музичного мистецтва та є складовою комплексного дослідження з проблем теорії і історії культури України, що здійснюється на кафедрі теорії і історії культури Київського національного університету культури і мистецтв.

Тема дисертації затверджена Головною вченою радою Київського національного університету культури і мистецтв (протокол № 9 від 14.04.1999 року).

Мета дослідження – з'ясувати історико-культурну сутність художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття в контексті соціокультурних змін.

Поставлена мета визначила ряд основних завдань:

- виявити теоретичну сутність художньо-світоглядних традицій у контексті досліджень вітчизняних теоретиків (філософів, культурологів, мистецтвознавців);
- розглянути історико-культурні засади становлення художньо-світоглядних традицій у композиторській творчості 80-90-х років ХХ століття під кутом зору дискурсу модернізму-постмодернізму.
- виявити характерні риси творчості українських композиторів періоду 80-90-х років ХХ століття в аспекті художньо-світоглядних традицій;

- дослідити значення індивідуального композиторського стилю, музичного полістилізму та музичної інтонації у формуванні художньо-світоглядних традицій творчості сучасних українських композиторів;
- окреслити значення художньо-світоглядних традицій у творчості сучасних українських композиторів для майбутнього розвитку національної музичної культури.

Об'єктом дослідження є композиторська творчість кінця ХХ століття як складова музичної культури України.

Предмет дослідження – процес збереження та переосмислення значення і сутності художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань у дисертаційному дослідженні використано такі методи:

- феноменологічний, що спрямований на осмислення внутрішніх та зовнішніх проявів художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття, коли кожен композиторській твір розуміється нами в аспекті становлення (за О. Лосевим) та інтенціональності (за Е. Гуссерлем);
- герменевтичний, що спирається на розгляд явищ культури як таких, що перебувають у “великому часі культури” і постійно поновлюється новими смислами (за М. Бахтіним та Г. Гадамером) та базується на досягненні музичного твору через співставлення з культурною традицією;
- порівняльно-історичний, що дозволяє визначити загальнокультурні та суспільні процеси в українському музичному мистецтві доби “порубіжжя”: кінця ХІХ – початку ХХ століття та кінця ХХ – початку ХХІ століття, а також культурологічну сутність та значення художньо-світоглядних традицій у окреслені періоди;
- дедуктивно-індуктивний, що включає дослідження проблеми художньо-світоглядних традицій у в аспекті їх всезагальності і, водночас, аспекті їх конкретного емпіричного буття, як об'єкту музикознавчого аналізу;
- аналізу і синтезу, що спирається на структурно-генетичний підхід до розгляду художньо-світоглядних традицій;
- музикознавчий, що передбачає власний аналіз музичних творів та спирається на теоретичні розробки музикознавців в галузі художнього світогляду, традицій, стилю та інтонації.

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що:

1. Вперше художньо-світоглядні традиції українських композиторів 80-90-х років ХХ століття стали предметом спеціального мистецтвознавчого дослідження з погляду на їх інтердисциплінарне розуміння.

2. Доведено, що основою історико-культурних передумов становлення художньо-світоглядних традицій 80-90-х років ХХ століття є культурно-естетичний феномен модернізму. Запропоновано концентричну модель

сміслоутворення в музиці як засіб зберігання і трансляції художньо-світоглядних традицій у культурі.

3. Узагальнено характерні риси художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття (“гра з традицією”, звернення до полістилізму, неофольклоризм, інтелектуалізація, створення смислової множинності, діалогізм, універсалізм).

4. Подальшої теоретичної розробки набув феномен індивідуального композиторського стилю, основним принципом якого в період 80-90-х років ХХ століття стає пошук нових художніх форм і музичної мови, переосмислення сталих світоглядних констант і створення нового типу художнього світогляду композитора. З'ясовано, що музичний полістилізм є універсальним стилем, який “знімає” сучасні художньо-світоглядні розбіжності в творчості українських композиторів, узагальнює та об'єднує стильові традиції різних часів. Також доведено, що музична інтонація є відображенням музичного стилю та є “матрицею” художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів.

5. Окреслено значення художньо-світоглядних традицій, що пов'язано з безперервністю художнього процесу смислоутворення в культурі, можливістю концентрувати найважливіші історико-культурні й художньо-естетичні цінності.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані для вивчення історії української музики періодів “зламу” століть, а також у музикознавчій і виконавчій практиці. Запропонована в дисертації теоретична концепція розширює теоретико-методологічний апарат дослідження художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів

Апробація дисертаційного дослідження.

Дисертація обговорювалась на засіданнях кафедри теорії і історії культури Київського національного університету культури і мистецтв.

Окрім теоретичні і методологічні положення дисертації було апробовано на наукових конференціях: Всеукраїнська міжвузівська конференція “Текст музичного твору: теорія і практика” (Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського, 2000 р.); Всеукраїнська міжвузівська конференція “Музичний твір як творчий процес” (Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського, 2001 р.); Всеукраїнська міжвузівська конференція “Молоді музикознавці України” (Київське державне вище музичне училище ім. Р.М. Глієра, 2002 р.); Міжвузівські щорічні конференції (Київський національний університет культури і мистецтв, 2001 р., 2002 р.).

Розроблено спеціальний курс “Художньо-світоглядні традиції у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ ст.” для студентів музичного факультету Київського національного університету культури і мистецтв, Донецької державної консерваторії ім. С.С. Прокоф'єва.

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення дослідження висвітлені в одноосібних публікаціях у чотирьох фахових та двох наукових збірках.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження, його метою і основними завданнями. Дисертація (на 185 сторінках) складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел - 226 позицій (на 17 сторінках) та 5 додатків (на 5 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовується вибір теми, доводиться її актуальність; зв'язок роботи з науковими програмами, планами; визначається головна мета і основні завдання дослідження; окреслюється об'єкт та предмет, основні методи та теоретичні засади дослідження; вказується на наукову новизну та практичне значення результатів.

У першому розділі “Теоретико-методологічні основи дослідження феномену “художньо-світоглядні традиції” дисертант розглядає художньо-світоглядні традиції з точки зору їхніх змін у контексті історії та культури. Також досліджується категоріальна структура художнього світогляду, її специфічні риси в композиторській творчості.

У розділі піднімаються ключові питання дослідження, відповіді на які визначають феномен “світогляду”. Серед них варто назвати такі: 1) світогляд розуміється не тільки як сукупність філософських, політичних, правових, релігійних, етичних, естетичних поглядів на світ, а й як спосіб творчого ставлення людини до світу; 2) під світоглядом вчені розуміють систему смисложиттєвих орієнтирів, що дозволяє ввести в наше дослідження поняття *ейдетичного*, смислового розуміння світу; 3) світогляд розкривається в діалогах “Людина – Світ”, “Людина - Світ Людини”. За визначенням В. Іванова, поняття “смысл” набуває граничної узагальненості та вживається в значенні усвідомлення людиною як світу в цілому, так і його окремих елементів і взаємодій. Також у дисертації використовується поняття *першообразу*, як над-сміслової категорії, що включає в себе розмаїття світоглядних форм: світовідчуття, світорозуміння, світопереживання, світосприймання, світоспоглядання.

В дисертації також дається авторське визначення поняття “художнього” як особливого виду естетичної виразності, яка діалектично синтезує образи ідеального і матеріального буття, трансформуючи їх в “систему світоглядних координат” (О. Косарев) в *ейдетичному* розумінні, що посилює в них значення *міфу і символу*. Ці поняття досліджуються з точки зору *ідеї, смислу і образу*, як цілісного світогляду. Запропоновано авторське бачення структури художнього світогляду, яка містить у собі: “особистісний” художній світогляд

композитора, художнє світоспоглядання, художнє світовідчуження і художнє світовідношення.

Це дало змогу розглянути художньо-світоглядні традиції композитора в трьох діалектично взаємозалежних площинах: 1) світогляд особистості – це залучення особистості до величезного смислового спадку попередніх поколінь, які називаються традиціями, що дозволяє об'єднати такі поняття, як художній світогляд особистості і традиції, в єдиний термін “художньо-світоглядні традиції”; 2) художньо-світоглядні традиції як мудрість поколінь, що здійснили відбір цінностей, норм, ідеалів, актуальних і в наш час, допомагають підтримувати суспільство у переломні часи. Освоєння минулого культури у вигляді традицій - це завжди загострене відчуття особистістю своєї світоглядної відкритості як минулому, так сучасному і майбутньому; 3) ідеальна цілісність образу-здуму, яка втілюється в художній формі, тобто у композиторській творчості. Отже, художньо-світоглядні традиції, по-перше – це продукт культури, історії, світоглядних парадигм, соціальних взаємодій; по-друге – художньо-світоглядні традиції відображають суб'єктивний, індивідуальний композиторський світ, духовності, що несе в собі не тільки багатство національної та загальносвітової культури, але й традиції власної творчості.

Художньо-світоглядні традиції включають до себе архетипи, що виступають як історично сформовані першообрази. Джерелом художньо-світоглядних традицій є як “особисте несвідоме” композитора, так і вся “галузь несвідомої міфології” (К. Юнг), першообрази якої стають спадщиною всього людства. Художньо-світоглядні традиції як символи колективної ідентичності посилюють почуття спільності, належності до однієї нації. В музичній творчості художньо-світоглядні традиції подано українськими культурними архетипами: “філософія серця”, “софійність”, “Слово”, архетип природи, що відповідають українській етнокультурі та розкривають особливості українського менталітету. Основою архетипів у музичній творчості є інтонація, що відображає міф у музиці та який виявляє художньо-світоглядні традиції композиторської особистості

Розвиток і становлення художньо-світоглядних традицій відбувається у формі діалогу часів - Великого й Малого та культур (за М. Бахтіним та Г. Гадамером); діалогу художник - космос; діалогу художник - індивідуальне несвідоме. Тому традиції виконують роль сполучної ланки в загальноєволюційному космогенетичному процесі, вищим проявом яких є злиття “надсмислового” і “смиислового”.

Таким чином, наприкінці першого розділу дається таке визначення художньо-світоглядних традицій у композиторській творчості: *це сукупність естетичних цінностей, норм, еталонів, що виявлені сталими смисло-образами, які транслюються в неперервному культурно-історичному процесі та втілюються через індивідуальний стиль композитора (а вужче – музичну інтонацію) в музичній художній творчості.*

Другий розділ “Історико-культурологічні передумови становлення художньо-світоглядних традицій епохи “порубїжжя”: із столїття в столїття” присвячений дослідженню соціокультурних витоків художньо-світоглядних традицій українських композиторів 80-90-х років ХХ столїття, тенденцій їх становлення, а також характерних рис композиторської творчості доби модернізму та постмодернізму.

Період модернізму характеризується відродженням нео-стилів і зверненням до фольклорних джерел як українізації інтонаційного словника в професійній композиторській творчості. Модернізм стає явищем культурного синтезу, де домінантою композиторської творчості виступають національна тематика, національні образи й ідеї, що втілено в національні культурні архетипи. Розвиток українського музичного мистецтва у цей час позначається такими тенденціями: 1) інтеграцією, освоєнням інновацій європейської культури, їхнє впровадження в українську культуру і, за рахунок цього, відновлення і збагачення українських традицій; 2) утвердження національної ідеї у професійній композиторській творчості.

Злам ХІХ-ХХ столїть відзначився тенденцією до “персоналізації”, що, у свою чергу, викликало підвищений інтерес до внутрішніх переживань композитора, його взаємовідносин із суспільством, уваги до особистісного. Ідеї персоналізації нерозривно пов'язані зі зверненням до міфотворчості та міфу особистості (за О. Лосєвим) самого композитора. Тому одним з важливих засобів світоглядних пошуків є звернення до ідеї міфологізації і міфологічного змісту у творчості українських композиторів. Одним із проявів міфопоетичного мислення стає інтерес до фольклорних джерел у період модернізму, пов'язаний з українізацією інтонаційного словника у професійній композиторській творчості М. Лисенка, С. Людкевича, К. Стеценка, Л. Ревуцького, Я. Степового, В. Косенка, ранньої творчості Б. Лятошинського, де зосереджується увага на національній тематиці, образах та ідеях, втілених у національних культурних архетипах. Міфологізм, як формуєче начало національної самосвідомості, реалізується в національних традиціях, у яких народні образи і ритмоінтонаційні комплекси переломлюються крізь призму особистісного композиторського бачення. У зв'язку з цим приділяється увага вивченню генези художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів: 1) тенденція до персоналізації; 2) тенденція до міфологізації як важливої частини світоглядних пошуків українських композиторів; 3) тенденція звернення до фольклорних джерел; 4) тенденція відродження національної ідеї.

Постмодернізм став продовженням модернізму, адже саме поняття “постмодернізм”, констатує те, що з'явилося після модернізму. Тому риси, що характеризують модернізм і постмодернізм багато в чому збігаються, але, водночас, несуть різне смислове навантаження. Основною рисою модернізму є прагнення до єдності, до цілісності. Постмодернізм - це створення світу ускладненого, де існує гранична ступінь смислової складності. Це “своє інше” в інтертекстуальній концепції Ю. Кристевої й у цьому смислі, ця

концепція репрезентує всю сучасну композиторську творчість. Мова йде про пошук нових форм, що мають свою цілісність за рахунок художнього і морального потенціалу. Естетика постмодернізму створила нову парадигму мислення, що повертає до локальних, немодерних варіантів розвитку і доповнюється, за Т. Гундоровою, теорією “трансмодерності”, коли модернізаційні процеси залишаються актуальними для досвіду культур ще й зараз, і які, з погляду дисертанта, надзвичайно важливі для розвитку сучасного українського музичного мистецтва.

У мистецтві цього періоду акцентується увага на концептуальності композиторської творчості. Відбувається індивідуальний вибір вже сформованих методів композицій і розглядаються їхні взаємозв'язки, взаємодії. Композитори прагнуть до “діалогу часів”, поліфонії художньо-світоглядних традицій, до синтезу всіх естетичних якостей “художнього” (від зображення низького і потворного, до прекрасного і піднесеного). Сучасна ситуація доби постмодернізму (коли на рівних правах існують різноманітні, а найчастіше протилежні художньо-світоглядні традиції) знаходить свій прояв у синергетичному тлумаченні світу. Синергетичний підхід дає можливість усвідомити художньо-світоглядні традиції як єдиний організм, що визнає множинність традицій і їх інтерпретацій. З погляду синергетики, естетика “хаосу й абсурду” може виступати в якості творчого начала, коли художньо-світоглядні традиції знаходяться в стані нестійкості. Це дає можливість для народження нового, що включає в себе елементи старих усталених форм, які поповнюються новими смислами. Таким чином, смислові змісти художньо-світоглядних традицій набувають нетрадиційних форм (наприклад, полістилістика, стилізація) і стають діалогом, пов'язаним з пошуками “іншого” (такого, що знаходиться в мені і зараз).

Прихід у 60-70-х роках ХХ століття нового композиторського покоління (Є. Станковича, В. Сильвестрова, М. Скорика, Ю. Іщенка, Л. Дичко, Г. Саська, І. Карабиця, О. Ківи) і в 80-90-ті роки молоді української композиторської генерації (В. Рунчака, Ю. Ланюка, О. Козаренка, А. Загайкевич, В. Зубицького, О. Щетинського, І. Щербакова) призвів до складних еволюційних процесів у музиці, пов'язаних із переосмисленням і відновленням усєї музичної системи композиторського мислення. Українські композитори зосереджують свою увагу не на віднаходженні нових стилів, а на індивідуальному виборі вже сформованих методів композиції та їх взаємозв'язків, взаємодій. Велику увагу композитори приділяють естетиці “гри”, що відповідає “театру показу”, заснованого на спостереженні та оцінці, роз'єднанні елементів різнорідного цілого. Це свого роду “гра гештальтами”, у якості яких виступають композиції, різноманітні техніки, фактури, системи гармонії, жанри. Принцип гри з традицією виявляється на всіх рівнях художніх систем: а) на стильовому рівні – полістилістика; б) на жанровому рівні – гра з жанровими моделями минулого і сучасного, модифікація звичних назв жанрових визначень; в) на рівні оформлення музичного матеріалу (узагальнення через тембр, персоніфікація тембрів, інструменти двійники

персонажів в операх і кантатах); г) гра з музичним простором. З огляду на включення ігрового моменту в сучасній музичній композиторській творчості, художньо-світоглядні традиції виступають як можливість взаємодії, як “діалог часів” (за М. Бахтіним), що перетворюється в об’єкт “гри”.

У третьому розділі “Стильове відображення художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ ст.” розглядається ейдетичне становлення, смислоутворення в стильовій концентричній моделі, відповідно до становлення ейдосу в художньо-світоглядних традиціях. Запропоновано розглянути перехід від індивідуального композиторського стилю (моностилію) до полістилізму, технічний арсенал полістилізму, а також феномен музичної інтонації в стильовому відображенні художньо-світоглядних традицій творчості сучасних українських композиторів.

Зрушення в суспільстві та культурі кінця ХХ століття стимулюють подальший розвиток індивідуального стилю композитора, підвищену увагу до особистісного, індивідуального в митцях. “Пасіонарні” риси в індивідуальному композиторському стилі стають силою, що допомагає протистояти тим традиціям, які гальмують подальший розвиток культури і цивілізації. При цьому, композитори, створюючи нові музичні стилі, використовують усталені художньо-світоглядні традиції та їх смисло-образи, які необхідні для створення нового. Індивідуальний композиторський стиль нерідко перевищує стиль епохи й історичний стиль. Коли міф особистості композитора переростає саму особистість, першосмисли оголюються і тоді майстер ніби “виходить” за межі традиційної стильової матриці і постає один на один із своїми екзистенціональними інтенціями, що націлені у внестильовий семантичний космос. Прикладом такого своєрідного “збурення” індивідуального композиторського стилю проти історичного й епохального стилів можна назвати будь-кого з композиторів, які стоять біля джерел створення нових стилів у музиці: Й.-С. Баха, В.-А. Моцарта, К. Дебюсі, І. Стравінського, С. Прокоф'єва, А. Шнітке, Б. Лятошинського, Є. Станковича, В. Сильвестрова. Створюючи свій індивідуальний стиль, композитор вибирає ті стильові матриці у вигляді інтонацій, що відповідають його художньо-світоглядним уявленням для створення свого оригінального світу, найчастіше, з одного боку, ламаючи сталі традиції, а з іншого боку, зберігаючи у собі художньо-світоглядні традиції свого народу, нації, загальнокультурні традиції.

Спрямованість на інтелектуалізм, знання всіх “історичних стилів” стають проблематичними для синтезу, органічного поєднання всіх частин у єдиній композиції. Це однаково стосується і індивідуальних, і “великих” (історичних та етнічних) стилів, навіть і стилю окремого твору. Маючи справу з усіма культурними надбаннями минулого, композитори прагнуть знайти своє виявлення через певну універсальну мову - полістилізм, який знімає проблеми внутрішнього протиріччя в музиці. Взаємопроникнення і змішування культур об'єднує культурні надбання минулого та сучасні досягнення композиторських технік, тому сучасне бачення музичного стилю частіше усього зводиться до

його розуміння як полістилістичної єдності, джерела якого не заперечують ані індивідуальному, ані національному, ані етнічному, ані епохальному й історичному стилям. У ХХ столітті спостерігається переосмислення всіх усталених констант у творчому композиторському процесі: від простору, часу, композиційної техніки до ролі звуку, ритму, фактури, рухаючись убік поліфонізації, діалогічності мислення. Це призводить до діалогу стилів (у рамках одного твору), де здійснюється ідея смислової поліфонізації, толерантності стосовно “чужого” вислову.

Полістилізм характерний для мистецтва, що не нехтує традиціями. Він є прагненням європейської музики до розширення музичного простору. Найбільш чітко і послідовно полістилізм у музиці представлений музичною і теоретичною спадщиною російського композитора А. Шнітке. На основі його теоретичних розробок в дисертації було розглянуто музичний полістилізм та арсенал засобів полістилістичного композиторського письма як особливого методу композиції. Це принцип цитування, техніка адаптації, принцип алюзії. Відтак, музичний полістилізм, по-перше, є концепцією художнього творення, а по-друге, полістилізм має власний арсенал підпорядкованих йому технічних прийомів. Однією з характерних рис художньо-світоглядних традицій у період 80-90-х років ХХ століття є стала тенденція звертань композиторів до процесу “гри”, коли традиції виконують функцію взаємоперетворення гри мистецтва і життя. Це не просто гра заради гри, а заради пошуку нової якості, де сутність народжує нові художні світи, відбувається “обігравання” міфу й традицій у творчості композиторів.

З'ясовано, що відображенням стилів у композиторській творчості є музична інтонація. У ході еволюційного розвитку, являючись носієм “генного коду культури” (В. Суханцева), музична інтонація знаходить своє максимальне втілення в індивідуальному творчому стилі композитора. Як будь-який смисл, музична інтонація розвивається за концентричною моделлю смислоутворення та одержує своє завершення в індивідуальному композиторському стилі. У своєму становленні музична інтонація проходить декілька етапів, що відбивають процес створення композитором і відтворення виконавцем музичного твору. Цей процес відбувається за схемою становлення ейдосу, як її визначає О. Лосєв: першоінтонація як чистий музичний ейдос - інтонування як становлення ейдосу в почуттєвій формі - інтонація як єдність смислу та образу. Ця схема співзвучна тріаді Б. Асаф'єва (i-m-t), інтонаційній тріаді В. Москаленка і тріаді О. Катрич. Музична інтонація потенційно несе у собі в “згорнутому” вигляді історико-культурні смисли та образи, які з часом викристалізуються в музичні архетипи.

Перехід у художній творчості українських композиторів від загальних соціокультурних штампів до глибоко особистісного розуміння художніх процесів, спрямованих на пошук нових інтелектуальних смислів у музиці був особливо усвідомлений і виявлений українськими композиторами у період 80-90-х років ХХ століття. Це внутрішня, глибинна “рубіжність” у якісному розумінні самої смислової інтелектуалізації, що відбувається в свідомості

практично кожного композитора завдяки світоглядному переосмисленню художньої творчості на різних життєвих етапах. Звернення до розуміння інтонації як пошуку нових інтелектуальних смислів дозволяє розглянути музичну інтонацію не тільки як один із засобів виразності та виявлення музичного образу, а також, на думку Ю. Чекана, як свого роду концентрат музичного інтелекту, що реально існує сьогодні у свідомості певного шару української інтелігенції, і не тільки музичної.

Становлення музичної інтонації в художньо-світоглядних традиціях творчості сучасних композиторів обумовлено зверненням до проблем інтуїтивного, ірраціонального, підсвідомого, спонтанного у процесі культурогенезу. Пройшовши весь шлях свого історичного беззупинного становлення від першої інтонації, через інтонування до інтонації, остання набуває чітких форм і, викристалізувавшись, інтонація стає архетипом у культурі, як смисло-образний код тієї чи іншої культури. Таким чином, інтонація є смисловою, емоційною і ціннісною матрицею беззупинного розвитку індивідуального, національного, історичного й епохального стилів, що відбивають ті або інші художньо-світоглядні традиції в творчості композиторів.

Серед українських композиторів останньої третини ХХ століття однією з найбільш глибоких та самобутніх є постать Валентина Сильвестрова. Його творчість розвинулась від загальноавангардного стилю до романтичного розуміння світу. Ранній період композитора пов'язаний з експериментуванням та використанням радикальних стилістичних засобів авангардної музики в творах "Містерія", "Гімн", у перших трьох симфоніях. Романтичне розуміння світу музики відображено у безмежній простоті звукового матеріалу, поверненні до мелодії, використуванню "застарілих" фонем. Починаючи з 70-х років "побачили" світ такі твори як Перший квартет; Четверта, П'ята та Шоста симфонії; "Медитації"; вокальні цикли "Тихі пісні", "Лісова музика" на слова Г. Айги, "Прості пісні"; хорова кантата на вірші Т. Шевченка. Мистецтво В. Сильвестрова належить до інтелектуалізованої музики, з зануренням у внутрішній світ композитора, потягом до "високої простоти", смислової напруженості та багаторівневості. Це "тиха музика", в яку потрібно вслуховуватися. Митець спрямовує до філософської заглибленості у творах та в якості засобів використовує все багатство нюансів *piano*, а динаміка *crescendo* та *diminuendo* найчастіше відбувається у межах *pp* і *ppp*. "Тиша" В. Сильвестрова може сприйматись не просто як пауза, або можливість взяти дихання - це мовчання продовжує те, що було сказано автором раніше та приховує майбутній вислів митця. Звернення до "тихої музики" стає власною традицією композитора, яку можна простежити упродовж всієї творчості починаючи з 70-х років. "Майстерність мовчання" В. Сильвестрова продовжує класичні традиції В. Моцарта та Л. Бетховена, романтичні традиції Ф. Шуберта та Р. Вагнера.

Твори В. Сильвестрова це не тільки наслідування загальноєвропейських романтичних традицій, а й продовження в українській музиці традицій

неоромантизму. Починаючи з М. Лисенка неоромантизм стає засібом розширення українського культурного простору у напрямку залучення європейських традицій до українських музичних надбань. Важливим чинником тут є індивідуальність митця, завдяки чому колективне несвідоме висвітлюється крізь призму неповторного "Я" кожного митця та констатуються художні засади ХХ століття. Належність музики В. Сильвестрова до сучасної української музики базується на глибинних національних звукообразних архетипах, притаманних українській ментальності та виражених інтонаційно в музиці композитора. Це нове стилістичне спрямування, що органічно поєднує слов'янськість із заглибленістю у архетипи "софійності", "філософії серця" сповненої лірики, із зверненням до образів природи. Звідси пасторальність у творах "Лісова музика", "Містерія", "Проекції", Третя симфонія (що на думку композитора можна назвати "Космічною пастораллю"), вокальні цикли. Архетип Природи стає традиційним для творчості В. Сильвестрова. Так образ "Шуму Вітру" простежується у "Лісовій пісні", "Містеріозо" для кларнета соло (подув вітру носить метафізичний характер у партіях духових інструментів), "Віснику", у циклі "Два діалоги з післямовою" з нетрадиційними засобами звуковидобування у струнних інструментів. Але ж це не тільки образ природи, а можливість "Виходу у Всесвіт" (за Н. Герасимовою-Персидською), пошук смислів буття композитора у нашому бурхливому світі. Таким чином можна трактувати образ Вітру як символ подиху Всесвіту, що пронизує всю творчість В. Сильвестрова.

Використовуючи в своїй музиці спадщину минулого, В. Сильвестров не звертається до прямого цитування або колажу. Здебільшого це алюзія, посилання до тих "простих" інтонацій, які можна знайти і у класиків, і у романтиків, тих "старих" фонем які можна цитувати не "прямим смислом", а іншовисловом. Композитор працює у напрямку медитативності в музиці ("Метамузика", "Медитація" для віолончелі та оркестру, Кантата на слова Т. Шевченка як "медитація у квінту"), спрощення конструкцій, тембрально-акустичних пошуків, "емансапації" консонансів, "розсіювання" часу за рахунок часових розширень завдяки ritenuto. Особливості стилю В. Сильвестрова роблять його музику непідвладною традиційним методам аналітичного дослідження, на що звертають увагу Н. Герасимова-Персидська, О. Михайлова, С. Савенко, О. Берегова та інші музикознавці.

До останніх десяти років творчості В. Сильвестрова належать "Інтермеццо" для камерного оркестру, "Вісник" для фортепіано, "Епітафія" для струнного оркестру, "Гімн 2001 року" для струнного оркестру, "Реквієм для Лариси", "Вальс миттєвостей" для струнного оркестру та фортепіанний ескіз цього твору, "Два діалоги з післямовою" для струнного оркестру та фортепіано". Останній з названих творів аналізується нами з погляду художньо-світоглядних традицій у творчості В. Сильвестрова. Тут йдеться про свідомий діалог не тільки між особистостями композиторів, не тільки між світоглядними традиціями різних епох, це внутрішній діалог сучасної людини

XX століття, що за допомогою поєднання устояних традицій “добрих” минулих часів та сучасного світу Хаосу та Абсурду намагається покращити сьогодення. В. Сильвестров звертається до традицій романтизму та ніби веде бесіду з Ф. Шубертом і Р. Вагнером. Цікаво ще й те, що Ф. Шуберт – композитор, завдяки якому був народжений європейський романтизм, у той час як Р. Вагнер – композитор, який є останнім романтиком XIX століття. Тобто йдеться про діалог між двома романтиками XIX століття. В. Сильвестров не дає “закінчитися” цьому діалогу. Композитор свідомо продовжує романтичні засади у своїй творчості, вони стають засобами, які дають змогу “розбудити” чистоту сприйняття світу, ліричність та сердечність, що були притаманні добі романтизму. Таким чином, “Два діалоги...” В. Сильвестрова продовжують художньо-світоглядні традиції романтичного стилю. В цьому творі В. Сильвестров використовує власно свої традиції: образ “подиху вітру”, жанр “постлюдії”, “тишу”. В третьому творі “Діалогів”, композитор акцентує увагу на “рубіжності”: століть (XIX – XX – XXI); у розвитку романтичного стилю (Шуберт як “початок” романтизму – Вагнер “кінець”); у власній творчості – перехід від авангардних прийомів до романтичного розуміння світу. Актуалізація В. Сильвестровим традицій це шлях як до минулого так і до майбутнього, тому що композитор використовує звукові фонему як універсальні феномени культури. Він не розділяє музику на класичну та сучасну, а запрошує взяти участь у діалозі, що окреслює перспективи розвитку та смислової відкритості художньо-світоглядних традицій у творчості сучасних українських композиторів.

У висновках підбито підсумки дослідження, формуються положення, які мають перспективне значення для подальших теоретико-методологічної та науково-практичної розробок. Запропоноване дисертаційне дослідження є однією з перших у мистецтвознавстві спроб побудувати картину розвитку та становлення спільного онтологічного простору вітчизняних теоретиків: філософів, культурологів, музикознавців тощо, їхні художньо-світоглядні точки збігу. Було визначено, що розуміння феномену художньо-світоглядних традицій виходить за межі гносеологічного, а також феноменологічного і герменевтичного бачення світу. Тобто, йдеться про “певні метафізичні та метакультурні інваріанти” (Ю. Легенький) світогляду особистості, а саме про оновлене розуміння художньо-світоглядних традицій в творчості сучасних українських композиторів. Проведене дослідження, спираючись на мистецтвознавчі концепції щодо історії та закономірностей розвитку мистецтва, зокрема композиторської творчості, доповнює їх значним науковим доробком культурології, що суттєвим чином позначається на загальній історії музичного мистецтва в контексті культури кінця XX століття. Результати дисертаційного дослідження дають змогу формулювати основні висновки:

1. Розгляд художньо-світоглядних традицій з точки зору їх “метакультурного та метафізичного” тлумачення дозволив визначити їхньою основою *ейдос*, який відповідає в музичній творчості інтонації, що розглядається нами у процесі свого почуттєвого становлення і в остаточному підсумку втілюється в композиторському стилі. Це дозволяє розглянути задум композитора на всіх рівнях буття: від ідеального задуму до його матеріального втілення в музичних творах. Також запропоновано за основу художньо-світоглядних традицій обрати міф особистості та символ, як багатозначність першоджерельного смислу.

2. Дослідженням доведено, що виходячи з ейдетичного розуміння художньо-світоглядних традицій, як проблеми опорної, конструктивної, відчувається засаднича необхідність традицій у періоди дестабілізації в суспільстві та культурі, які на разі співпали з добою “порубіжжя” на початку та наприкінці ХХ століття. З одного боку це критичне переосмислення традиційного спадку культури як пошук нових смислів, а з другого - пошук основ, які б як стрижень допомагали “вижити” в періоди “хаосу та абсурду”. З точки зору дискурсу Модернізму-Постмодернізму відбувається *процес інтелектуалізації* в українській композиторській творчості від М. Лисенка, Б. Лятошинського й інших композиторів першої третини ХХ століття до сучасних українських композиторів.

3. В ході дисертаційного дослідження було виявлено характерні риси художньо-світоглядних традицій творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття. До них відносяться: *інтертекстуальність*, як одна з можливостей нового “прочитання” художньо-світоглядних традицій, розгляд нового смислосудівництва в музиці, “іншого” смислового навантаження; “*гра з традицією*” на рівні часових епох, стилів, жанрів, музичних форм, а звідси діалогічність композиторської творчості, поліфонічність; “*нова фольклорна хвиля*”, де відбувся синтез архаїчних фольклорних мелодій, народно-танцювальних ритмів, характерних українських народних інтонацій в умовах сучасного композиторського письма; *полістилізм*, як універсальний стиль, мета-мова, що об’єднує всі культурні надбання минулого й сучасного, як прагнення української музики до розширення музичного простору, множинності композиторських світів, визнанні плюралістичності авторської творчості, а отже визнанні творчої свободи; *постійне прямування до універсальних категорій*.

4. З’ясовано, що розвиток культурно-естетичних феноменів модернізму та постмодернізму пов’язаний з певною ідеологією, спрямованою на “розмивання традицій”. Звідси виникає проблема музичного полістилізму в творчості українських композиторів ХХ століття, які прагнуть розширення музичного простору, діалогу не лише культур, а й діалогу художньо-світоглядних традицій. Музичний полістилізм не порушує індивідуального стилю композитора, а стає певною універсальною мовою, універсальним стилем, “метастилем”, який знімає проблеми протиріччя та об’єднує за своєю суттю художньо-світоглядні традиції різних епох і культур, що їх

віддзеркалюють музичні стилі. Звернення до ейдетичного розуміння інтонації в творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття пов'язане із заглибленням сучасних митців у пошуки нових інтелектуальних смислів, не тільки як відображення “рубіжності” сторіч, а й власного переосмислення своєї особистої творчості.

5. В дисертації окреслено перспективи розвитку художньо-світоглядних традицій як: 1) необхідність їхнього безупинного розвитку у просторі і часі; така безперервність пов'язана з постійним смислоутворенням, що створює перспективу розвитку на “матричному”, генному рівні; 2) необхідність діалогізму (як внутрішнього, іманентного, так і зовнішнього, трансцендентного): на рівні загальнокультурних традицій, національних традицій, індивідуальної композиторської традиції; 3) прагнення виходу у надбуття, творчий космос у осмисленні сучасних композиторів, обумовлене подальшими парадигмальними змінами в суспільстві та культурі; 4) засвоєння культурної спадщини минулого, що допомагає розвитку культури і суспільства в “переломні” періоди історії. Звернення до художньо-світоглядних традицій - це відчуття безупинності та розімкненості художнього процесу, а тому його відкритості, як минулому, так і сучасному.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях автора:

- Северинова М.Ю. Художньо-світоглядні традиції в період постмодернізму // Проблеми сучасного мистецтва і культури / Теорія і практика формування професійної компетентності суб'єктів педагогічного процесу: Зб. наук. праць. – Х.: Каравела, 2000. - С.207-217.
- Северинова М.Ю. Феномен міфу в тексті музичного твору (російською мовою) // Київське музикознавство: Текст музичного твору: практика і теорія: Зб. статей. – К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, КДВМУ ім. Р.М. Глієра, 2001. – Вип.7. – С.72-78.
- Северинова М.Ю. Тенденції розвитку постмодернізму в творчості сучасних українських композиторів // Діалог культур: Україна у світовому контексті: Мистецтво і освіта: Зб. наук. праць. – Львів: Українські технології, 2001. – Вип.6. – С.29-37.
- Северинова М.Ю. Феномен “художнього” в дослідженнях вітчизняних філософів другої половини ХХ сторіччя // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Зб. наук. праць: Наук. зап. Рівненського держ. гуманіт. ун-ту – Рівне: РДГУ, 2001. – Вип.6. – С.88-93.
- Северинова М.Ю. Засоби музичної інтерпретації в контексті нових парадигм // Україна на порозі третього тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура. - К.: Наук.-досл. ін-т “Проблеми людини”, 1999. - Т.14. - С.433-438.

6. Северинова М.Ю. Художній світогляд: аналіз категоріальної структури // Україна на порозі третього тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура. - К.: Наук.-досл. ін-т "Проблеми людини", 2000. - Т.17. - С.423-433.

АНОТАЦІЯ

Северинова Марина Юрївна. Художньо-світоглядні традиції у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ ст. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.01 – теорія і історія культури. - Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, 2002.

У дисертації досліджується проблема збереження та переосмислення художньо-світоглядних традицій у творчості українських композиторів 80-90-х років ХХ століття. Аналізується поняття "художньо-світоглядні традиції", розглядаються історико-культурологічні передумови становлення художньо-світоглядних традицій та їхнє існування в композиторській творчості під кутом зору дискурсу модернізму-постмодернізму. Виявляються характерні риси творчості композиторів України періоду 80-90-х років ХХ століття. Розглядається значення індивідуального композиторського стилю і музичного полістилізму як виявлення художньо-світоглядних традицій крізь призму інтонаційного відображення у творчості українських композиторів даного періоду. Окреслено перспективи розвитку творчості сучасних українських композиторів (в контексті традицій) для розвитку музичної культури.

Ключові слова: художньо-світоглядні традиції, творчість українських композиторів, рубіжність сторіч, модернізм, постмодернізм, "трансмодернізм", музичний індивідуальний стиль, музичний полістилізм, музична інтонація.

АННОТАЦИЯ

Северинова Марина Юрьевна. Художественно-мировоззренческие традиции в творчестве украинских композиторов 80-90-х годов ХХ столетия. Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.01 – теория и история культуры. - Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, 2002.

В диссертации исследуется проблема сохранения и переосмысления художественно-мировоззренческих традиций в творчестве украинских композиторов 80-90-х годов ХХ столетия. Анализируется понятие "художественно-мировоззренческие традиции", исследуются историко-культурологические предпосылки становления художественно-мировоззренческих традиций и их существование в композиторском творчестве

с точки зрения дискурса модернизма-постмодернизма. Определяются характерные черты творчества украинских композиторов периода 80-90-х годов XX столетия. Рассматривается значение индивидуального композиторского стиля и музыкального полистилизма как выявление художественно-мировоззренческих традиций сквозь призму интонационного отражения в творчестве украинских композиторов данного периода. Очерчены перспективы развития творчества современных украинских композиторов (в контексте традиций) для будущего развития музыкальной культуры.

Ключевые слова: художественно-мировоззренческие традиции, творчество украинских композиторов, рубежность столетий, модернизм, постмодернизм, "трансмодерность", музыкальный индивидуальный стиль, музыкальный полистилизм, музыкальная интонация.

ANNOTATION

Severinova Marina U. Artly-world outlook traditions of creativity of the Ukrainian composers 80-90 years XX centuries. The manuscript.

This dissertation for the scientific degree of Candidate of Sciences, the specification code – 17.00.01 – Theory and Culture. - Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, 2002.

The further development of the Ukrainian culture stimulates the decision of a number of problems of creation, preservation, distribution and mastering of a spiritual heritage of a nation. In this connection special urgency get a problem art studies of comprehension artly-world outlook spheres of life of the people, nation, society both in the far historical past, and in the newest times. Among the problems, which are not properly researched there is an illumination of the process of formation, development and updating of artly-world outlook of composers school traditions in 80-90-s years XX centuries.

Changes in conceptual orients and paradigm, which took place in last decades, have enabled considerably to expand representation about artly-world outlook traditions in creativity of the Ukrainian composers, in which, on the one hand, cooperate time and space, creating hronotop according to aesthetic criteria and art norms of the given period, and from another – get the generalized expression collective world outlook ideals. Artly-world outlook potential of the 80-90s years XX centuries is accumulated in ethnostylistic the concepts of the Ukrainian composers and is based on a principle of a continuity of the Ukrainian cultural tradition (Silvestrov, Stankovich, Dychko, Ischenko, Zagaykevych, Karabiz and other composers).

Thus, taking into account an urgency of problem and its insufficient elaboration, there is an objective necessity of a theoretic-methodological substantiation of a problem artly-world outlook in traditions of Ukrainian composer's creativity in 80-90 years XX centuries. The aim of the research – historical and cultural context of

appearing and development of artly-world outlook of the Ukrainian composer's creativity traditions in 80-90s years XX centuries.

The scientific novelty consists in the fact, that for the first time is artly-world outlook traditions become a subject of special art studies and research the specific essence of the researched period for preservation and development of national musical is substantiated the technique of the analysis of creativity of the Ukrainian composers of the given period in a context of artly-world outlook traditions is developed. The dissertation presents a comprehensive picture of unfolding an artly-world outlook of the Ukrainian composers 80-90 years XX centuries of a pieces of music from the categorizing of sign complexes up to the revealing of their meaning in the context of the metasytem of culture. The philosophers of Kiev philosophical school, the phenomenology-dialectic method developed by Lossev is in the research, works of Gyddager, Gadamer, Bahtyn.

In the dissertation the problem of preservation artly-world outlook traditions of creativity of the Ukrainian composers 80-90s of years XX centuries is investigated. On the basis of the analysis of the scientific literature on a researched problem the concept "artly-world outlook traditions" is specified. Also are investigated historical and culturology of the precondition development artly-world outlook traditions and their existence in creativity of composers under a corner of sight of global discussion Modernity-Postmodernity. In a course of dissertation were determined research the characteristic features of creativity of the Ukrainian composers 80-90s years XX centuries. To them concern polistyles, dialogy, new folklore wave, universalism. The following definition therefore is offered: artly - world outlook traditions in creativity of the Ukrainian composers is a phenomenon of aesthetic values, norms, standards submitted in eidoth and then style concentric models and, revealed by constant ideas in senses-images, which are transferred in continuous cultural - historical process through psychological and cultural archetip, which are embodied in due course through individual style of the composer (and already - musical intonation) in musical art creativity. There is a process of intellectualization in Ukrainian creativity of composers beginning from Lysenko, Lyatoshynsky and other composers of first third XX centuries up to the modern Ukrainian composers.

The characteristic features artly-world outlook traditions of creativity of the Ukrainian composers of the period 80-90s of years XX centuries are determined. The importance individual style of composers and musical polistyles as in i the phenomenon artly-world outlook traditions through a prism of intonational reflection in creativity of the Ukrainian composers of the given period is considered. The prospects of development artly-world outlook traditions of creativity of the modern Ukrainian composers for the future development of musical culture are outlined.

The materials, presented in the dissertation, can be used in reseach, connected with the theory and history of performing music as well as in the study of peculiarities of composers' styles, for study of Ukrainian music of the various period, and also - in practicing art music and performance.

Key words: world outlook traditions, creativity of the Ukrainian composers, modernity, postmodernity, "transmodernity", border of centuries, music individual style, music polistyles, music intonation.

Підписано до друку 22.10.2002. Формат 60×84/16
Друк офсетний. Умовн. др. арк. 10 Тираж 100 прим.
Зам. 196.

Друкарня Державної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
Адреса: 01015, Київ – 15, вул. Січневого повстання, 21

4532884

АВ 53.542

МИСТ.

АВ 53.542

МИСТ

2007 ОННДТ

МИСТ